

Důvěřuj a riskuj: Mezigenerační přenos generalizované důvěry a ochoty přijmout riziko

Jan Klusáček, Dana Hamplová

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

Více riskování

- více zdraví
- více subjektivního blaha
- šance vyššího vzdělání
- šance lepšího zaměstnání
- šance vyššího výdělku

Obecný sklon k důvěře a ochotě riskovat získáváme už v dětství v rodině.

Výzkumy jsou ze západu. Platí pro ČR?

- Země severní Evropy – vyšší úroveň důvěry
- Země jižní a východní Evropy – nízká úroveň důvěry

Cíl výzkumu:

Nakolik se v českém prostředí důvěra a ochota riskovat přenáší v rodině mezi generacemi?

(Důvěra odráží nejen ochotu riskovat, ale i to, jak moc nám vadí, že by nás druzí mohli zneužít.)

Platí? Hypotézy:

- Důvěřující rodiče – dítě důvěřuje cizím lidem.
- Rodičovské varování před důvěřováním ostatním – dítě bude důvěřovat pouze známým.
- Děti mají nižší důvěru než rodiče.
(Rodiče pod vlivem bulvárního zpravodajství (prezentujícího svět jako nebezpečné místo) děti socializují v nižší důvěře, než byli socializováni oni sami – jednoduše řečeno varují svoje děti, aby „nevěřili cizím lidem“.)
- Děti vzdělanějších rodičů jsou ochotnější riskovat než děti méně vzdělaných rodičů.

Nakolik je generalizovaná důvěra dána geneticky a do jaké míry ovlivněna výchovou?

Výzkum na dvojčatech:

- dědičnost vysvětluje přibližně 25 % variance důvěry
- sdílené prostředí rodiny nevysvětluje téměř nic

Metody výzkumu

V analýzách používáme data z první vlny Českého panelového šetření domácností (CHPS) z roku 2015. (Obsahuje informace jak za děti, tak za jejich rodiče.)

Zpracovávaný datový soubor je organizován dyadicky, má formu párů rodič–dítě. V případě některých rodin máme informace za oba rodiče.

Datový soubor sloužící k analýze generalizované důvěry a ochoty dítěte přijmout riziko obnáší 1 145 párů rodič–dítě ve věku 15–26 let.

V CHPS nalezneme často používanou otázku na generalizovanou důvěru, která zní: **„Obecně vzato, řekl(a) byste, že se většině lidí dá důvěřovat, nebo že člověk nemůže být při jednání s lidmi nikdy dost opatrný?“** Odpovědní pole jde od 0 („člověk nemůže být nikdy dost opatrný“) do 10 („většině lidí se dá důvěřovat“). Tato otázka vychází z původní Rosenbergovy škály [Rosenberg 1956] měřící „víru v lidi“, respektive je jednou z jejích položek. Stejná otázka byla položena dětem ve věku 15–26 let a jejich rodičům.

Postoj k riziku je měřen prostřednictvím otázky: **„Jak sám(a) sebe hodnotíte: jste spíše nakloněn(a) přijímání rizika, nebo se riziku raději vyhýbáte?“** Odpovědní pole je rovněž jedenáctibodové.

Výsledky výzkumu:

Děti více důvěřujících rodičů mají v průměru vyšší hodnotu důvěry. (Vztah není příliš silný.)

Děti rodičů, ochotnějších riskovat, mají větší náchylnost k riskování. (V případě matek graf naznačuje silnější vztah.)

Děti katolických rodičů bývají důvěřivější ve srovnání s dětmi z rodin bez náboženského vyznání. Je zde možnost, že generalizovaná důvěra je jako kulturní norma součástí širšího hodnotového nastavení.

Oproti očekávání neplatí, že děti vzdělanějších rodičů by byly důvěřivější. Nepotvrdil se ani vliv pohlaví na důvěřivost, nebo tvrzení, že se generalizovaná důvěra zvyšuje s věkem dospívajících.

Ochota riskovat však je závislá na věku a pohlaví potomka. (Čím starší dítě, tím ochotnější riskovat. Chlapci mají vyšší toleranci rizika než dívky.) Děti starších rodičů mají tendenci méně riskovat.

Děti, které žijí v domácnosti pouze s jedním rodičem, vyjadřují vyšší ochotu podstupovat riziko.

Důvěra rodiče a ochota rodiče přijmout riziko jsou v našich datech provázány s důvěrou dětí a ochotou dětí přijmout riziko. Celkově je však míra mezigeneračního přenosu relativně slabá. To by potvrdilo hypotézu, že v zemích s nižší generalizovanou důvěrou, jako je Česká republika, je mezigenerační přenos důvěry slabší.

<https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2020/01/02.pdf>